

Intelektualė antifeministė: šizoidinės strategijos

NIDA VASILIAUSKAITĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Kūrybinių industrijų fakultetas, Filosofijos ir politologijos katedra

Saulėtekio al. 11, SRC 712, LT-10223 Vilnius

El. paštas: nida.vasiliauskaite@vgtu.lt

Straipsnyje analizuojamas „atsiribojimo nuo feminizmo“ fenomenas tarp išsilavinusių, turinčių mokslinius laipsnius ir tam tikrą socialinį-kultūrinį kapitalą (viešą žinomumą) moterų, tyrimo lauką apribojant paskutiniojo dešimtmečio Lietuva. Kitaip nei „liaudiškos“ atmetimo reakcijos ar priešiškus feministinėms idėjoms, reiškiamas analogišką statusą turinčių vyrų, šis antifeminizmas paradoksalus: jo subjektas šiuo gestu iš principo neigia savo paties egzistavimo galimybę. Kodėl jis taip elgiasi, kaip konkrečiai tą daro, kokia galima tokio judesio interpretacija, kokį „feminizmo“ supratimą numato, į ką reaguoja, nuo ko ir kodėl mėgina atsiriboti – pagrindiniai klausimai, į kuriuos mėginama atsakyti.

Raktažodžiai: moterys, lyčių studijos, seksizmas, feminizmas, antifeminizmas, postfeminizmas

„Kam dar mojuoti feministiniais lozungais, kurie kol kas gal išties nėra svarbiausi. Ir kaip sulyginsi dienos ir nakties, saulės ir mėnulio teises?“¹

Jurga Ivanauskaitė

„Beveik visi lyčių studijomis postsocialistinėje Rytų Europoje domėjęsi tyrėjai yra atkreipę dėmesį į plėtojimąsi to, kas vėliau buvo pavadinta „antifeministiniu“ judėjimu“, – prieš septyniolika metų rašė Laurie Occhipinti (Occhipinti 1996). Šis reiškinys paprastai laikomas reakcija į sovietinę „lyčių lygybės“ retoriką, kurios paskubomis mėginta atsikratyti, kaip ir visko, kas „sovietiška“, pastarąją sąvoką rezervuojant negatyviai pažymėti ne tik specifines sovietines institucijas ir praktikas, bet ir idėjas, reiškinius ir procesus, kurie nepriklauso etniam „paveldui“, nėra nei neokonservatizmo, nei neoliberalizmo produktai ir šioms ideologijoms politiškai oponuoja. Bet kokios su kairiąja politine-intelektine modernybės tradicija sietinos tendencijos postsovietiniame regione neretai suvokiamos kaip šalintini „sovietiniai relikvai“, kaip smurtinė, „natūralią žmogaus prigimtį“ žalojanti socialinė inžinerija, todėl ir feminizmas – ne išimtis².

¹ Miškinytė, J. „Jurga taifūno akyje“ (interviu su Jurga Ivanauskaite). Prieiga per internetą: <http://www.straipsniai.lt/zmones/informacija/Jurga_Ivanauskaite/puslapis/11878> [žiūrėta 2012 11 03].

² Atmetimo reakcija nereiškia, kad sovietmečiu feminizmui simpatizuota buitiniu lygmeniu. Pasak to laikotarpio lyčių lygybės politiką ir jos recepciją Lietuvoje tyrusios Dalios Leinartės, „Kai viena pirmųjų sovietinės valdžios moterų aktyvistų M. Kaunaitė važinėjo po Lietuvą su propagandinėmis paskaitomis apie lyčių lygybę, jos paskaitos ne tiek piktino, kiek gąsdino klausytojas. Moterys bijojo, kad po keleto panašių Kaunaitės paskaitų gali pasidaryti, kaip pačios sakė, *didžiausiomis bolševikėmis ir bedievėmis*“. Prieiga per internetą: <<http://sovietcase.eu/en/wp-content/uploads/2012/02/D.Leinarte.-Lyciu-lygybes-modelis.pdf>> [žiūrėta 2013 04 05]. Kitaip tariant, dar „pokario lietuvės nesuvokė skirtumo tarp vakarietiško feminizmo ir sovietinės vyrų ir moterų lygybės“ (t. p.), o pastarąją – lygybės fikciją – tapatino su sovietiniu režimu. Sovietų Sąjungai suirus, „tylioji rezistencija feminizmui“ tiesiog liovėsi būti tylią.

Žinoma, buitinė „antifeministinė“ laikysena – ją galima apibrėžti kaip neteorinį, demonstratyvų, neretai afektyvų atsiribojimo nuo feminizmo³ gestą, pasireiškiantį a) post-feministiniu *credo*: „feminizmas jau praeitis, visi jo tikslai seniai įgyvendinti, diskriminacijos lyties pagrindu nebėra“; b) patriarchalinių socialinių institutų ir seksizmo-apskritai egzistavimo-kur-nors-ka-da-nors neigimu; c) seksistinės *tvarkos* egzistavimo pripažinimu, tačiau natūralizavimu, atmetant galimybę ir / ar būtinybę ją keisti; d) tiesiog feminizmą kurioziškai suvokiant kaip „piktų negražių moterų neapykantą vyrams“ ar „perdėtą moteriškumo išaukštinimą“; e) kai kurių ar visų išvardytų variantų alogiška kombinacija – nėra išskirtinė Rytų Europos regiono ypatybė: „Deja, daugumai žmonių feminizmas, regis, lieka kažkuo ‘ne iš šio pasaulio’, o ne internalizuotu, aktualizuotu įsitikinimu; plačiai išviešintos apklausos rodo, kad mažai moterų dabar noriai atvirai identifikuojasi kaip feministės“ (Gamble 2006: vii). Apie medijų ir politikų spaudimą „sugrįžti atgal“ Vakaruose kalbama jau ne vieną dešimtmetį (pvz., Delamont 2003).

Vis dėlto, nesant teorinio ir kultūrinio feministinių judėjimų tęstinumo (tarpukario autoritarinius režimus lydėjęs sovietmetis pirmąją feminizmo bangą – ten, kur jos būta – neutralizavo ir sukompromitavo), Rytų Europoje⁴ šios tendencijos gerokai ryškesnės: feminizmas yra toks „blogas tonas“, kad beveik nesimato žinomų asmenų, nevengiančių viešai prisistatyti kaip „feministės/ai“ ar bent teigiamai komentuojančių lyčių nelygybės priešasčių analizei skirtus tekstus, projektus, judėjimus, akcijas, kurie kartu nebūtų tų judėjimų aktyvistai ar lyčių studijomis besidomintys akademikai. Taip pat čia esama ypatingo, mano žiniomis, atskirai netyrinėto antifeminizmo pavidalo: šias nuostatas deklaruoja ne tik plačioji visuomenė, bet ir išsilavinusios, mokslinė ar kūrybinė veikla užsiimančios moterys, kurių pati socialinė pozicija yra feminizmo produktas ir gyvybiškai nuo jo priklauso⁵. Kartais net tos, kurių interesų ratas ir sukurti kūriniai kritikų ir kolegų dekoduojami kaip aiškiai feministiniai⁶.

Tyrimo objektas – šio tipo dabartinis „antifeminizmas“ Lietuvoje, reiškiamas moterų, kurių formalus išsilavinimas ir profesija leidžia tikėtis bent elementaraus susipažinimo su akademinėmis feminizmo teorijomis, o (sukauptas ar kaupiamas) kultūrinis kapitalas,

³ Čia sąmoningai ignoruojau feminizmų skirtumus ir sąvoką varčiau bendriausia prasme: „Bendras galimas apibrėžimas: [feminizmas] – tai įsitikinimas, kad visuomenėje, kuri organizuota taip, kad privilegijuotų vyrų pozicijas ir interesus, moterys traktuojamos neteisingai vien dėl to, kad jos moterys. Tokioje patriarchalinėje paradigmoje moterys tampa viskuo, kuo nėra (ar nenori būti matomi kaip esantys) vyrai: kur vyrai laikomi stipriais, moterys yra silpnos; kur vyrai racionalūs, jos emocionalios; kur vyrai aktyvūs, jos pasyvios ir taip toliau. Ši logika jas visur paženkina negatyviai, ir taip lygi prieiga prie viešų reikalų ir kultūrinės reprezentacijos moterims tampa užginta. Paprasčiau sakant, feminizmas siekia šią situaciją pakeisti“ (Gamble 2006: vii).

⁴ Čia sąmoningai pažeidžiu tradiciją Lietuvą kultūriškai priskirti Vidurio, o ne Rytų Europos regionui, nes reakcijomis į feminizmą ji artimesnė Rusijai, Baltarusijai, Ukrainai nei Lenkijai, Čekijai ar Slovėnijai.

⁵ „Antifeministinę retoriką šiandien varčiau visi – politiniai dešinieji ir kairieji, akademijų rektoriai, verslininkai ir popdainininkai. Atrodo, tarytum visi būtų nusitaikę į vieną bendrą priešą, nors jis lyg ir neegzistuoja – juk 99 procentai viešumoje pasirodančių moterų kiekviena pasitaikiusia proga laiko garbės reikalu patikinti, kad jos su feminizmu neturi nieko bendra. Kartais moterų atsiribojimas nuo feminizmo ideologijos atrodo esąs tik kalbinis saugiklis, maskuojantis iš tiesų menkai socialinių klišių varžomą kai kurių iš jų veiklą“ (Linara Dovydaitytė, „Moterų menas etnografijos užuovėjoje“, *Šiaurės Atėnai*, 2007 10 20, Nr. 865; prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=865&kas=straipsnis&st_id=15502> [žiūrėta 2012 05 04]).

⁶ Pz., menininkė Marta Ivanova: „Mano kūryba be feminizmo potekščių, nors esu neretai priskiriama į feminisčių gretas“ („Liemenėlės sagtimi susegtos mintys: Martos Ivanovos portfolio ir trumpas pokalbis“). Prieiga per internetą: <<http://www.kitafotografija.lt/liemeneles-sagtimi-susegtos-mintys-martos-ivanovos-portfolio-ir-trumpas-pokalbis-2556>> [žiūrėta 2013 03 28].

socialinis statusas, gyvenimo būdas ir veikla būtų neįmanomi, jei tos teorijos ir jomis grįsti politiniai judėjimai nebūtų atvėrę tradiciškai moterims neprieinamų galimybių ir taip suteikę progą įsigyti minėtą išsilavinimą, profesiją, statusą etc. Kitaip tariant, paradoksalus antifeminizmas subjekto, kuris antifeminizmu neigia savo paties egzistavimo galimybę (vyrų antifeminizmas, suprantama, tokio autodestrukcijos efekto neturi, todėl į tyrimo lauką nepatenka).

Mano uždavinys: išskleisti šitą antifeminizmą, parodyti subjekto balansavimą mėginant išsilaikyti neįmanomoje pozicijoje ir pasiūlyti versiją, kodėl jis (tiksliau, ji) tą daro. Pagrindinė tezė: toks reiškinys Lietuvoje egzistuoja. Tyrimui pasirinkti kelių žinomų intelektualių reprezentatyvūs neakademiniški tekstai (esė, publicistika, interviu, recenzijos), kuriuose jos *a priori* mėgina paneigti įtarimus feminizmu. Metodai – dekonstrukcija ir diskurso analizė. Straipsnį sudaro dvi dalys. Pirmoje nagrinėjamas dviejų filosofijų santykis su feminizmu (niekaip nepaveiktas lyčių studijų teorijų) išryškinant vidinius prieštaravimus, implicitines prielaidas ir implikacijas; antroji dalis skirta kokybiškai kitaip su feminizmu susipažinusios sociologės pozicijai klausiant, kaip tokia pozicija įmanoma ir ką ji reiškia. Be abejo, tyrimas konceptualus, ne empirinis ir nepretenduoja apimti visų galimų ar aptinkamų antifeminizmo raiškos formų.

1. FILOSOFĖ-DAMA

1.1. Kaip nuvyti šmėklą?

„Visur yra savų išsigimimų ir nutolimų nuo normos. Sakykime, filosofijos tekstus kiekvieną dieną medituojanti moteris yra anomalija – ji praradusi gyvenimo instinktus“, – teigia žinoma filosofė profesorė Jūratė Baranova *Šiaurės Atėnuose*⁷. Ne, ji neironizuoja. Nė trupučio. Tokią (kitais atvejais labai tikėtina) interpretaciją draudžia kontekstas: pastraipa, kurios pabaigą paccitavau, prasideda aiškia ir nedviprasmiška pozicija: „Nesimpatizuoju feminizmui. Tiesiog moteris yra kitam sukurta. Tai jos žavesys ir slapta galia. ‘Moteris motina’ man daug patrauklesnė nei ‘moteris filosofė’“. Kuo plačiau suprasime kontekstą, tuo daugiau peržiūrėsime Baranovos publicistinių ir akademinį tekstų, tuo mažiau pagrindo bus abejoti šių jos teiginių pažodine prasme ir noro ieškoti provokacijos ar autorefleksijos požymių.

Kaip tik tuo jos tekstai gali būti įdomūs iš lyčių studijų perspektyvos. Jie liudija neįmanomą tapatybę, kuri – mąstant logiškai – turėtų išsproginti tokios tapatybės savininkės galvą iš vidaus, tačiau to nenutinka. Netgi atvirkščiai, daugybei žmonių, įskaitant profesorę, ši tapatybė atrodo tokia natūrali, suprantama ir patogi, kad atsiplėšti nuo jos bent hipotetiškai reikštų prarasti pačią save, kuri tik ir egzistuoja vien loginio-ontologinio oksimorono būdu: *filosofė moteris* kaip subjektas, keistų aplinkybių įsteigtas mechaniškai sujungiant (negalėjo juk toks *nenatūralus* dalykas atsirasti *natūraliai*) tai, kas (subjekto požiūriu) yra binarinė opozicija ir niekada (subjekto požiūriu) neištirps jokioje „aukštesnėje sintezėje“ *à la Hegel*. *Buvimas moterimi* ir *buvimas mąstytoja* čia yra priešingi, iš principo nesuderinami dalykai, negatyviai apibrėžiantys vienas kitą: mąstymas kenkia moters „prigimčiai“, nes kyla iš kitokios – nemoteriškos – „prigimties“, o moters „prigimtis“ tėra gimdyti (būti motina)⁸. Analitiškai galime išskirti

⁷ Filosofijos profesorė Jūratė Baranova atsako į Sigito Parulskio klausimus: „Mąstymo pratybos – atspara chaosui“, *Šiaurės Atėnai*, 2003 04 26, Nr. 650. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=650&kas=straipsnis&st_id=1752> [žiūrėta 2011 11 20]. Interviu senas, bet aktualus: neteko girdėti apie autorės pažiūrų šiais klausimais pasikeitimą.

⁸ Šopenhaueriškos reminiscencijos: plg. „nes moters gyvenime lytinis aspektas vaidina pagrindinį vaidmenį“ (Šopenhaueris 1994: 105).

etapus: pirma, *moteris* skaito *filosofijos* tekstus ir tą skaitymą netgi paverčia savo profesija, antra, supranta, kad dėlto tampa *nebe moterimi*, trečia, paniškai griebiasi „*moteriškumo* atstatymo“ aktų, neigdamą savo *filosofines* ambicijas ir sugebėjimus („*moteris* yra kitam sukurta“), ketvirta, ir toliau noriai laikosi *filosofės* ir profesorės regalijų (į kurias tiki neturinti teisės). Neigiamas santykis su feminizmu čia argumentuojamas apeliacijomis *ad naturam*, numanomu Biblijos autoritetu („*moteris* yra kitam sukurta“) ir asmenine antipatija, tokiu būdu netiesiogiai neigiant savo pačios – filosofijos profesorės, mokslininkės, teoretikės – statusą: taip argumentuotų tipišką „žmogus iš gatvės“, o akademinėje erdvėje tokie ėjimai iš principo negalimi, ir cituojama autorė tą puikiai žino. Šiuo gestu ji formaliai dar kartą tarsi mėgina patvirtinti savo pasisakymo turinį: „*moteris* negali būti filosofė [o aš – *moteris*]“⁹.

Filosofę čia leistina suprasti platesne *intelektualės* ir netgi *feministės* prasme, mat pati Baranova savąjį nesimpatijos feminizmui išpažinimo gestą pratęsia radikalia „*moters motinos*“ – „*moters filosofės*“ dichotomija, o citata apie filosofijos tekstus kiekvieną dieną medituojančią moterį-anomaliją visai atvirai demonstruoja sąvokas *filosofė*, *feministė*, *nenormali*, *nemoteris* vartojanti sinonimiškai¹⁰. (Beje, kyla pagrįstas klausimas, kas, pasak profesorės, nutiktų moteriai, kuri filosofijos tekstus skaitytų ne kiekvieną dieną, o rečiau, tarkime, kas antrą, kas penktą, kas šimtas penkiasdešimtą? Išsaugotų ji pirmąpradį normalumą, išliktų moterimi ar nelabai? Kokiais intervalais dozuojama filosofija nepakenktų „*moteriškumui*“? Kokio dydžio porcijomis filosofiją vartoja – ir kodėl tą daro – pati profesorė?) Minėta sinonimų grandinė būtų pragmatiškai galima, jei taip kalbėtų vyras arba mažaraštė namų šeimininkė. Arba jei Baranova atliktų vieną iš dviejų veiksmų: iškilmingai išsižadėtų profesorės, filosofės, intelektualės titulo (gamta ją sukūrė kitkam), netgi eseistės praktikos (rašanti moteris Lietuvoje irgi vis dar yra, tam tikra prasme, anomalija; rašytoją Laurą Sintiją Černiauskaitę kalbinanti literatūrologė kultūrinę laidą pradeda nuostabos sklidinu klausimu: „Kodėl rašai? Argi neužtenka vaikų?“¹¹) ir atsidėtų uogienių virimui *arba* išsižadėtų titulų, pasikeistų lytį, o tada – kaip vyras – *pagaliau teisėtai* pradėtų (ne tęstų) intelektualinę karjerą.

Tačiau profesorė nedaro nė viena, nei kita. Ne, ji *būna* profese, filosofe, rašytoja, intelektuale, t. y. *būna* feministe, nes tik feministė gali turėti tokių ambicijų, tik feministei *neužtenka vaikų* ir tik feminizmo idėjų paveiktoje visuomenėje moteris gali tas ambicijas bent tam tikru mastu realizuoti užimdama vietą, tradiciškai skirtą vyrams. Bet būna tik tam, kad *nebūtų*, kad pasakytų iš tiesų nesanti (*oi, ne, ką jūs!*) jokia profesorė ir jokia filosofė, *tik moteris* (*normali*), kuriai pridera nebent mezgimo vadovėlis¹², o dar geriau – tiesiog megzti ir laukti, kol pritariamai linktels bendrakeleivis, vyriškai atsakingas už teisingą jos minčių eigą¹³. O

⁹ Baranovos frazė po jos pačios habilitacijos procedūros.

¹⁰ Čia įprastas būdas, kuriuo „populiarioji sąmonė“ konceptualizuoja „feminizmą“: „Pirminė diskursyvinė reakcinio atbaidymo (*backlash deterrence*) technika gamina ir suprekina ‘feministės’ ir ‘tikros moters / moteriškumo’ kategorijas kaip priešingas perspektyvas ir besivaržančias frakcijas“ (Garrison 2004: 30).

¹¹ Rasa Petruškevičiūtė, „Interviu su Laura Sintija Černiauskaite“. Prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=f1XF_XXX-Ss> [žiūrėta 2012 12 12].

¹² Plg. garsųjį prof. Arvydo Šliogerio *dictum* „Mergaitės – mezgimo vadovėlis, vaikinams – Plutarchas“. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/asliogeris-mergaitems-mezgimo-vadovelis-vaikinams-plutarchas.d?id=24979179>> [žiūrėta 2012 11 11].

¹³ „„Taip daug geriau“, – pritariamai linkteli mano bendrakeleivis, tarsi jaustųsi vyriškai atsakingas už teisingą mano minčių eigą“ (Baranova J. „Gyvenimas „anapus“ mirties ir meilės“, *Šiaurės Atėnai*, 2005 08 27, Nr. 762); prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=762&kas=straipsnis&st_id=3337> [žiūrėta 2011 11 12]). Be abejo, čia mėginama ironizuoti, tačiau *kaip* tas daroma atskleidžia, *kas* laikoma rimtais dalykais.

tada dar vienas tapatybės posūkis – tame pačiame tekste ji kukliai pažymi: „Ir ne tik feministės, bet ir normalios moterys“ [turi, ką pasakyti apie filosofinę Niekio patirtį, kuri, esą, yra bendražmogiška, nors normalūs vyrai ir mano kitaip]. Neatsakytas klausimas: kaip, iš kokios vietos toji *normali*, feminizmo ir filosofijos nesugadinta moteris gali prieštarauti *normaliam* vyrui, ir dar tokioje *nemoteriškoje* srityje? *Iš kur mergaitei tiek drąsos?* Taigi nusibrėžtos ribos nejučiomis sujaukiamos (moterys įleidžiamos filosofijon; Baranova filosofuoja; Baranova meta pirštine), bet tik tam, kad būtų kuo greičiau atkurtos vėl (feministės yra nenormalios moterys, gal net apskritai ne moterys; Baranova yra moteris; Baranova yra normali; Baranova – Dieve, saugok! – nėra feministė).

Padėtis darosi dar painesnė, kai ką tik išryškintą *feministės-filosofės* figūrą sugretiname su kitais profesorės pasisakymais „feminizmo klausimu“. Pvz., rašytojos Dalios Jazukevičiūtės knygos *Anarchistės išpažintis* (2007) recenzijoje Baranova rašo: „Mane stebina, kodėl kai kurios feministiškai angažuotos moterys mano, kad turėtų parūpinti visoms moterims vienodą gyvenimo bei erotikos suvokimo modelį, ir paprastai pasiūlo savąjį. Kitus moterų gyvenimo stilius ima niekinti. Man norėtųsi palikti skirtingoms moterims teisę rinktis. Suprask, tik Katerina (maištaujanti Jazukevičiūtės romano herojė – N. V.) žino, kas tai yra tikrasis moteriškumas. Jis, be abejo, turi būti neatsiejamas nuo keiksmažodžių ir besaikio alkoholio vartojimo, pridėdant dar ir atsitiktinio sugėrovo parsivedimą paryčiais į namus, užmiršus, kad juose gyvena dar kitas lyg ir artimas žmogus, taip pat duktė.“¹⁴ Feminizmas čia (pagarbiai, neniekinant) interpretuojamas kaip... asocialus elgesys: feministė, pasirodo, yra „tikrojo moteriškumo“ beiškanti alkoholikė, mananti, kad „visos moterys“ privalo *be saiko* gerti ir keiktis.

Apibendrinus išeitų, kad „feministė“ profesorės kūryboje reiškia Kariotiškių dialektu bendraujančią alkoholikę-filosofę, kuri dėl gausybės skaitomų knygų nukeliavo į visuomenės „dugną“, prarado „gyvenimo instinktus“ ir savo lytį (tapo ne moterimi), bet iš tiesų gyvena ir skaito tik tam, kad įkūnytų „tikrąjį moteriškumą“ bei užkrėstų juo visas kitas. Ir tai nėra koks atskiras filosofų ar feminisčių porūšis. Ne, *kaip feministė*, filosofė *per se* yra asocialus (tiesiogine prasme) monstras, moteris-nemoteris (*nemoteris* tiek, kiek užsiima *vyriška* veikla, *moteris* tiek, kiek jai iš to „nieko neišeina“), labiau už viską tenorinti būti *pačiu moteriškumu*, kuris (dėl žalingo įpročio – skaitymo) slysta iš rankų. Prieštaringa, absurdiška būtybė, šaukianti (*sutrikus instinktams*) „Aš – ne moteris, aš – filosofė!“, bet iš tiesų temananti „Aš – ne filosofė, tik moteris...“, mat opozicija *moteris – filosofė* Baranos „feministėms“ tokia pat šventa, kaip ir „normaliosioms“. Panašu, kad *normali moteris* profesorė, abiem rankom vaikydama grėsmingai jos link artėjančią „feministės“ šmėklą, suprojektavo į ją savo autoportretą: rezultatas netyčia gavosi ironiškas (*rezultatas*, ne šmėklos vaikymo gestas, ne sąmoninga intencija).

1.2. Neatidarykite ir neuždarykite durų

Baranos atvejį pasirinkau kaip tipišką išsilavinusios moters santykio su feminizmu vis dar patriarchalinėje Lietuvoje pavyzdį. Jis anaipol nėra išskirtinis. Kita ne mažiau tituluota filosofė profesorė Rita Šerpytė irgi potencialius įtarimus feminizmu (kuriuos išgirsta Ievos Vasilionytės klausime „*Ar būnant moterimi „suktis“ filosofinėje akademinėje sferoje ir gal net-*

¹⁴ Baranova, J. Recenzija. „Paslapties ar nuogybės link?“, *Bernardinai.lt*. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-07-04-recenzija-jurate-baranova-paslapties-ar-nuogybes-link/9952>> [žiūrėta 2013 01 10].

gi filosofuoti lengviau ar sunkiau?“) kuo skubiau gena šalin: „Nežinau, ar mano veide kas nors yra parašyta, bet tikrai galiu pasakyti, kad feministė nesu. <...> Neturiu jokie poreikio kovoti su vyrišku pasauliu, o juo labiau – feministiniais „ginklais“. Gal man labai gerai sekėsi vyrų pasauly, kad neiškilo toks poreikis? Aš nelaikau savęs nesėkmingu žmogumi, bet vyrų pasauly man sekėsi panašiai kaip ir visoms moterims. Nepaisant to, neturiu priekaištų nė vienam filosofui, kaip vyrui. Ir turiu priekaištų moterims, kurios kovoja už moterų teises, nes tokio neskoningo kovojimo mano moteriška prigimtis „neatlaiko“¹⁵. Prieštaravimai aki-vaizdūs: feminizmą mėginama pavaizduoti kaip „nevykėlių (kurioms nesiseka) maištą“, nuo jo besąlygiškai atsiribojama (sėkmingai profesorei feminizmas nereikalingas), tačiau čia pat prasiveržia išstumtas suvokimas, kad, tiesą sakant, vyrų pasauly sekėsi ne kažin kaip („kaip ir visoms moterims“), bei nuoskauda („Nepaisant to“), kuri iš karto, vos pasigirdusi, nutildoma, suvaldoma ir skoningai nukreipiama į socialiai priimtina „atpirkimo ožį“ – į feministes, sujaukusias moterims galvas ir „prigimtis“ (jei ne jos – nebūtų dvejonų, nuoskaudų, blaškymosi, moterys patenkintos virtų vyrams-filosofams sriubą ir nebandytų prasmukti jų pasaulin; joks neskoningas kovojimas neslėgtų jų trapių siluetų, o „nepaisant to“ net negalėtų būti suformuluotas).

Ir tikrai, tik feminisčių praardytoje, bet vis dar tvirtai stovinčioje ant savo patriarchalinių pastolių kultūroje įmanoma filosofijos profesore, visa savo esybe aktyviai neigianti feminizmą kaip socialinės ir intelektualinės lyčių lygybės idėją, nors tiktai tos idėjos politinės įtakos dėka galėjo pasinaudoti galimybe mokytis universitete, įgyti akademinis titulus ir apskritai teisę kalbėti už virtuvės bei vaikų kambario ribų. Filosofijos profesore, kuri filosofiją laiko prigimtinė vyrų profesija, homosocialiu klubu – kuris ne tik toks yra de facto, bet ir amžiams toks, jos požiūriu, išliks dėl intymios, išskirtinės testosterono sąjungos su abstrakčiu mąstymu; moterį klubas įsileis nebent „dirbti moterimi“ bei tuo didžiutis (profesorė ir didžiuojasi, ir mano, kad tai teisinga: „Sakyčiau, jeigu savo moteriškumu tu sugebi įsirašyti į „vyrišką“ filosofijos pasaulį, tai, man atrodo, yra kur kas svarbesnis dalykas nei tas „lygybės“ reikalavimas“¹⁶) – ir kuri ką tik pacituotą sakinį kaip niekur nieko palydi neįsisąmoninta feministine klasika: „Filosofų bendruomenėje aš nenoriu jokių privilegijų kaip moteris, nenoriu, kad mane praleistų pirmą, kaip moterį, į koki nors žurnalą. Žinoma, lygiai taip pat nenoriu, kad mane išmestų iš kur nors vien dėl to, kad esu moteris.“¹⁷ (Gerai, tikiu, bet kodėl tada toji moteris, nuoširdžiai nelaikanti savęs nei filosofe, nei profesore, moteris, desperatiškai sauganti savo tikrą moteriškumą, priima vyrams priklausančius titulus ir nori – kaip lygi – patekti į jų žurnalus? Kaip tokią pozą pavadinti? Transseksualo, kuris ir nori, ir nenori pasikeisti lytį? O gal patriarchalinėje lyčių vaidmenų sistemoje tai būtų tikrasis hermafroditizmas? Kita vertus, įdomu tai, kad atmetamą feminizmą šioje citatoje Šerpytytė, atrodo, suvokia kaip privilegijų lyties pagrindu tikėjimąsi bei dalijimą, tai yra kaip feminizmo priešybę: de facto ji atmeta „feminizmu“ pavadintą seksizmą, taip nesąmoningai darydama feministinį gestą par excellence, nors kitais sakiniiais jį neigia.)

Čia atkreiptinas dėmesys į sąvokos „lygybė“ vartojimą kabutėse: ironijos investicija į ją rodo, kad, Šerpytytės manymu, lygybė, apie kurią kalba įvairūs feministiniai diskursai, iš tiesų nėra jokia lygybė, ji tik tariama, netikra, deklaratyvi, galbūt „iškreipta“ (ką tai turėtų

¹⁵ Šerpytytė, R. „Filosofija – amatas iš pašaukimo, ir tik virš jo – „visi genialumai““. Prieiga per internetą: <[¹⁶ Ten pat.](http://www.filosofija.vu.lt/01/rita-serpytyte-filosofija-%E2%80%93-amatas-is-pasaukimo-ir-tik-virs-jo-%E2%80%93-%E2%80%9Evisi-genialumai%E2%80%9C/> [žiūrėta 2013 04 05].</p>
</div>
<div data-bbox=)

¹⁷ Ten pat.

reikšti – atskiras klausimas), ir būtent tuo Šerpytytę nuvilia: feminizmas yra apgaulingas lygybės pažadas. Kodėl – tekste nepaaiškinama. Tačiau nesunku nuspėti, kad feminizmo lygybės „netikrumas“ čia reiškia ne (pageidaujamos) lygybės stoką, o piktinantį klibinimą esencialistinio tikėjimo nelygybės nepajudinamu / nejudintinu būviu: *nepageidaujamos* lygybės steigimą. Kabutės čia rašomos kaip netikėjimo (net bodėjimosi) pačia lygybės idėja ženklas: „lygybė“ ne todėl, kad žada lygybę, bet neduoda, o kad tikrai *ketina duoti* ir taip suardyti „natūralią tvarką“. Plg.: „Man nereikia tokios „lygybės“, kai vyrai, užuot praleidę tave pro duris, patys pro jas veržiasi pirmi, arba, užuot įpylę moteriai vyno į taurę, „leidžia“ jai pačiai prisipilti. Kad ir kas jie būtų – filosofai ar medkirčiai.“¹⁸ Šis sakinytis – iškart po anksčiau cituoto fragmento: „nenoriu, kad mane praleistų pirmą, kaip moterį, į kokį nors žurnalą“. Pasikartojantis *durų* motyvas kuria keistą *nenoriu, kad praleistų – noriu, kad praleistų* dichotomiją, o ši implikuoja seką: a) filosofė Šerpytytė save steigia kaip *prima facie* moterį (*gender* prasme); b) *moterį* apibrėžia kaip būtybę, kuriai galioja ir yra egzistenciškai svarbūs XIX a. lyčių etiketo kodai; c) tie kodai moteriai, kaip „silpnajai lyčiai“, kuriai tradiciškai filosofija užginta, numato simbolinę pirmenybę, jos funkcija – priminti, kad su moterimi nekonkuruojama; d) profesinėje, filosofijos, srityje Šerpytytė ją atmeta, nori būti „kaip visi“; e) taigi kaip filosofė ji *de facto* atmeta ir (minėtos „pirmenybės“ apibrėžtą) tradicinę „moters“ tapatybę; tačiau f) primygtinai laikosi įsikibusi tos tapatybės „už filosofijos ribų“; nors g) tos ribos labai neaiškios, „galantiško“, lyčių vaidmenų scenarijui paklūstančio santykio ji tikisi ir iš kolegų ne mažiau nei iš „medkirčių“; galiausiai h) į filosofiją ji „įsirašo“ savo „moteriškumu“ (kurį lyg privilegijų neigimu mėgino suspenduoti) ir, vadinasi, i) funkcionuoja joje ne kaip mąstytoja, o kaip *dama*.

Teoriniai tokio diskurso šaltiniai nesunkiai nuspėjami – XIX a. pab. filosofinės mizoginijos klasika nuo Arthuro Schopenhauerio ir Friedricho Nietzchės aforizmų iki Otto Weiningerio *Lytis ir charakteris (Geschlecht und Charakter. Eine prinzipielle Untersuchung, 1903)*.

2. SOCIOLOGĖ: ŠMĖKLOS BIJO NEŠVANKYBIŲ

Skirtingai nuo Baranovos ir Šerpytytės, sociologė Rasa Baločkaitė nemažai dėmesio yra skyrusi akademinėms lyčių studijoms ir apskritai socialinės nelygybės temoms, nebevartoja esencialistiškai (be kabučių, be kritinės distancijos) tokių sąvokų kaip „vyriškumas“ ar „moteriškumas“, priklauso jaunesnei kartai ir visiškai kitai diskursyvinei kultūrai, operuoja kitokiais analitiniais įrankiais, todėl, skaitant jos tekstus, santykio su feminizmu lūkestis *a priori* investuotinas kitas. Ir jis pasitvirtina: tokie postsovietinės patirtis nagrinėjantys straipsniai kaip „Go West...: skirtingi moteriškumo mitai, feminizmo utopijos Rytuose ir Vakaruose“¹⁹ neabejotinai priskirtini sąmoningai ir kokybiškai feministinei publicistikai. „Feminizmo“ supratimas ir santykis su juo, analogiškas tam, kurį demonstruoja minėtos filosofės, šiame lygmenyje, atrodytų, neįmanomas.

Ir vis dėlto: vos metais vėliau portale *delfi.lt* pasirodo visiškai kitoks Baločkaitės straipsnis²⁰ ir atveria dar vieną – labai netikėtą – intelektualės „atsiribojimo nuo feminizmo“ galimybę. Obsceniška antraštės („Tas saldus žodis – f...“) potekstė susieja dvi akivaiz-

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Baločkaitė, R. „Go West...: skirtingi moteriškumo mitai, feminizmo utopijos Rytuose ir Vakaruose“, *Eurozine*. Prieiga per internetą: <<http://www.eurozine.com/articles/2009-08-14-balockaite-lt.html>> [žiūrėta 2009 08 14].

²⁰ Baločkaitė, R. „Tas saldus žodis – f...“, *Delfi.lt*. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=34987409>> [žiūrėta 2013 02 02].

džias raidės „f.“ dekodavimo galimybes: a) feminizmas; b) *fuck*, taip nubrėždama skaitymo gaires ir maksimaliai glaustai apibendrindama autorės požiūrį: *pasiųsti tą feminizmą kuo toliau* ir necenzūriškai. Tekstas emociingas, padrikas, sąmoningai rašytas laisvu esė stiliumi, ne kaip traktatas ar manifestas, todėl ištraukti į paviršių aiškia, argumentuotą, nuosekliai dėstomą poziciją – nelengva. Veikia, tai pozicijos ieškanti emocija (kaip ir reikėtų tikėtis iš antifeministinio *pas seul*). Bendras tonas – sarkastiškas; nuo pirmų iki paskutinių eilučių citatomis ir savais žodžiais tapomas pašaipos ir / ar užuojautos vertas emancipuo-tų moterų portretas: „Moteriškasis masių sukilimas, kai moterys įsiveržė į istorijos areną, užtvindė fabrikus ir biurus, ofisus ir komitetus... Visur jų pilna. Pačios sau tapę problema, su nesuprantamu ir pačių nesuprastu moteriškumu...“ Jos naivios ir kvailos, įžūlios ir agresyvios, landžios ir liguistai entuziastingos. Jos pervertina savo galimybes ir primena kažkokią beformę homogenišką masę, kuri gali „užtvindyti“ ir „užtvindo“ kaip vanduo. Nepaisant feministinių deklaracijų, jos (kažkodėl) vis tiek yra tradiciškai silpnos „mažos mergaitės“, kurios „nežino, ką daro“ ir kurioms lemta pralaimėti: „Įsiauđrinusi vaizduotė, švelni mergaitiška vaizduotė, ištroškusi nuotykių ir audringų patyrimų, – mažai mergaitei vaidenasi dideli šešėliai, vaidenasi tamsūs šešėliai, regisi patriarchatas ir diskriminacija. Jos, šitos naivosios Don Kichotės, kaunasi su šešėliais kambaryje, bet įsivaizduoja esą Dovydas, nugalėjęs Galiotą“ – t. y. patriarchatas, seksizmas, diskriminacija tiesiog... neegzistuoja. Ir netgi neegzistavo. Tai „šešėlis“, „vaiduoklis“, liguistos infantilios vaizduotės produktas, kurį tuščiai mėginama perkirsti kardu. Kodėl – neaišku, argumentų nėra, nes autorei nebeatrodo, kad jų reikia.

Vieninteliu aptinkamu argumentu (ne „kodėl nebuvo / nėra seksizmo“ ar „kodėl feministės leistina pavaizduoti taip, kaip tas buvo padaryta“, o „kodėl feminizmas yra blogai“) galima laikyti tik Baločkaitės perfrazuojamą kai kurių feminizmo teoretikų išsakytą vidinį priekaištą, jog feminizmas iš pat pradžių buvo ir nemažu mastu pasiliko elitiniu (aukštesnės vidurinės klasės) projektu, atvėrusiu naujas socialines galimybes ne visų sluoksnių ar etninių grupių moterims: „Kai kurioms užtenka proto suvokti, jos egzistuoja privilegijuotoje pozicijoje *à la Simone Beauvoir*. Tos, protingosios, supranta, kad yra privilegijuotos – labiau nei dauguma moterų, ir net labiau nei dauguma vyrų. Jos tiesiog dėkoja – tėvams, sutuoktiniams, ar likimui.“ Baločkaitės tekste šis priekaištas paradoksaliai virsta ataka prieš feminizmą kaip tokį ir dėstomas pasitelkiant tradicionalistinę mizogišką retoriką: *visos jos kvailos*, nors kai kurioms *užtenka proto suvokti*, kad gyvena labai gerai ir kad to pasiekė ne ankstesnių kartų feminisčių, ne socialinės politikos ir ne savo asmeninėmis pastangomis, o paprasčiausiai todėl, kad joms *pasisekė*, nes moters padėtį, kaip ir prieš šimtmečius, lemia šeima (ta, kurioje gimė, ir ta, kurioje atsidūrė sudariusi santuoką) ir Fatumas. Kodėl jos *tokios*, kodėl iš kaltinimų elitizmu turėtų kilti antifeminizmas, tuomet kieno vardu (klasizmo, rasizmo?) išsakomi šie kaltinimai, ar jie turėtų reikšti, kad kitos socialinės nelygybės formos (rasės, etniškumo, klasės etc. pagrindu) realios ir naikintinos, tik lyčių nelygybės nebuvo ir nesama – atsakymų ir vėl nėra.

Ironizuojamas feminizmas čia (kaip ir Šerpytytės atveju) paradoksaliai pateikiamas kaip „moteriškumo esmės“ paieška (nors akademiniam feminizme seniai sunku įsivaizduoti labiau sukompromituotą, tolimesnį šiuolaikinėms lyčių studijoms užsiėmimą) ir apie jį kalbama kaip apie masiškai Lietuvoje paplitusį reiškinių, tarsi feminisčių tikrai būtų pilni *fabrikai, biurai, ofisai ir komitetai*. Arba tarsi tos ir tie, kurie nevengia savęs taip įvardyti ir „rašo traktatus apie diskriminaciją“, *eo ipso* būtų kažkieno sąskaita parazituojanți grupė, susirūpinusi

vien kaip „nesusidarkyt šukuosenos bei nesusigadinti manikiūro“²¹ (tradiciškai „moteriškais“ dalykais), nuo kurių būtina kuo skubiau atsiriboti necenzūrinį keiksmą imituojančiu (tradicioniam „moteriškumui“ nederančiu, taigi tam tikra prasme „feministiniu“) gestu.

IŠVADOS

Keli nagrinėti pavyzdžiai ir jų neproblemiškumas (nustebimo, noro pasitikslinti, kritinių reakcijų tokie ir panašūs mokslininkų, menininkų, rašytojų pasisakymai paprastai neišprovokuoja) leidžia išryškinti daugeliui išsilavinusių moterų būdingos laikysenos (onto)loginį prieštarumą. *Intelektualė antifeministė* – moteris, į kurią pagrįstai nukreiptas *baisaus įtarimo* feminizmu smaigalys, nes be feminizmo ji kaip tokia paprasčiausiai neegzistuoja; moteris, kuri nenori atsisakyti mėgstamos profesijos ir jos suteiktos galios pozicijos, iš privačios erdvės žengia į viešą, praktiškai niekaip negalėtų gyventi *tradicinio* namų šeimininkės gyvenimo ir nesutiktų būti tildoma, tačiau vis dar tiki Viktorijos epochos socialinės tvarkos natūralumu, mainais į palaikytą palatą užleidžia vietą kiekvienam vyrui, deda visas pastangas *įtarimui* paneigti, skelbia savąjį „normalumą“, teisinga juo profesines nesėkmes, atsiprašinėja dėl sėkmių (*aš nenorėjau... nesu karjeristė... daugiau nebuvo kam... patikėkite, man svarbiausia šeima ir vaikai... kolegos įkalbėjo... vyras paragino... pašaukė pareiga Tėvynei... etc.*), sutartinai smerkia feministes, neigia sąmonę ištikusį chaosą ir tikisi visuomenės atleidimo (už „nukrypimą nuo normos“).

Santykis su tuo, ką kalbantis subjektas laiko „feminizmu“, čia apsibrėžiamas anksčiau nei pasistengta sužinoti, ką ta sąvoka reiškia: paradoksaliai „feminizmu“ jis neretai vadina neapibrėžtą, nereflektuotą a) populiarių tradicinių vaizdinių apie „moteris“, „vyrus“, jų „prigimtis“ bei „deramus“ santykius ir b) kelių abstrakčių idėjų („lyčių lygybė“, „diskriminacija“, „reikalavimas daugiau teisių“, „kova su vyrišku pasauliu“, „agresija...“), regimų iš tos pačios patriarchalinės perspektyvos, kratinių. Sąvoka vartojama nedisciplinuotai ir nekorektiškai, beveik taip pat, kaip tą darytų „žmogus iš gatvės“ (kartu neabejojant, kad žinoma „pakankamai“), o kartais net pavertčiama kuriozine savo pačios priešybe (pvz., „feminizmas – moteriškumo esmės paieška“).

Emfatiško neigimo, emocingo atsiribojimo pastanga kyla iš nereflektuotos nuovokos, kad „nusikaltimas“ padarytas: feminizmas jose (nors ir neryškiai) matyti, feminizmas jas sukūrė, todėl būtina jį kaip nors paslėpti. Subjektas kybo kažkur „tarp“: gyvenimo būdu ir interesais bent tam tikru mastu jau spėta įsikurti feminizmo sukurtoje nišoje, tačiau sąmonės lygmeniu laikomasi senų tapatybių ir buitinio „žinojimo“, kurį *a priori* mobilizuojamasi ginti nuo destabilizuojančių teorinių ėjimų. Faktiškai tai – šizoidinė frustruojančio „netapatumo“ būklė, kurią „feminizmas“ persekioja kaip įkyri šmėkla, nuo kurios tenka gintis net tada, kai, atrodytų, niekas nepuola: Baranovai ar Šerpytytei niekas realiai neinkriminuoja feminizmo; Baločkaitės atveju tam tikrų su(si)tapatinimų esama, tačiau tada šmėkla suprojektuojama į sociumą: aplink „visur jų [feminisčių] pilna“, todėl būtina „joms“ parodyti „f...“ gestą, kad nepalaikytų saviške.

Nagrinėtų atvejų „normalumas“ intelektualioje aplinkoje išskiria Lietuvą iš daugelio kitų (ne vien Europos) šalių: paprastai toks „feminizmo“ suvokimas ir garsiai, atvirai išsakomos agresyvios antifeministinės nuotaikos koreliuoja su menku išsilavinimu arba (ne moterų atveju) turimų privilegijų gynimu, tačiau akademinėi terpei nebūdingos. „Mizoginų, kaip ir

²¹ Vienas iš retų galimų realių tokio „feminizmo“ pavyzdžių: „Kažkada kažkas pajuokavo, kad aukštakulniais kaukšiu lyg per istoriją, lyg per literatūrą... Ką gi, aš pajuokašiu: moteris be aukštakulnių – moteris be ateities“ (Rašytoja Kristina Sabaliauskaitė, „Apie kalėdines dovanas: duoti ir gauti“; prieiga per internetą: <<http://blog.lrytas.lt/refinerija/2011/11/apie-kaledines-dovanas-duoti-ir-gauti/>> [žiūrėta 2011 11 29]).

homofobų ar antisemitų, esama visur, bet, skirtingai nuo pokomunistinių kraštų, kur vertybių sumaištis ir neapykanta dangstoma 'pliuralizmu', vakaruose sunku būtų įsivaizduoti solidesnį kultūros leidinį, išleidžiantį (ar mokslinį laipsnį turintį asmenį, leidžiantį sau – N. V.) tokius pasisakymus“ (Daugirdaitė 2011: 21).

Gauta 2013 04 29

Priimta 2013 04 30

Šaltiniai ir literatūra

1. Baločkaitė, R. „Go West...: skirtingi moteriškumo mitai, feminizmo utopijos Rytuose ir Vakaruose“, *Eurozine*. Prieiga per internetą: <<http://www.eurozine.com/articles/2009-08-14-balockaite-lt.html>> [žiūrėta 2013 02 02].
2. Baločkaitė, R. „Tas saldus žodis – f...“, *Delfi.lt*. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=34987409>> [žiūrėta 2013 02 02].
3. Baranova, J. „Gyvenimas „anapus“ mirties ir meilės“, *Šiaurės Atėnai*, 2005 08 27, Nr. 762. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=762&kas=straipsnis&st_id=3337> [žiūrėta 2011 11 12].
4. Baranova, J. Recenzija. „Paslapties ar nuogybės link?“, *Bernardinai.lt*. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-07-04-recenzija-jurate-baranova-paslapties-ar-nuogybes-link/9952>> [žiūrėta 2013 01 10].
5. Daugirdaitė, S. „Ko moteris nori? – spėlionės po dvidešimties metų“. *Colloquia* 25: 17–28. Prieiga per internetą: <http://www.llti.lt/failai/Nr25Colloquia_Str_Daugirdaite.pdf> [žiūrėta 2011 04 05].
6. Delamont, S. 2003. *Feminist Sociology*. Padstow, Cornwall: Sage Publications.
7. Dovydaitytė, L. „Moterų menas etnografijos užuovėjoje“, *Šiaurės Atėnai*, 2007 10 20, Nr. 865. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=865&kas=straipsnis&st_id=15502> [žiūrėta 2012 05 04].
8. Garrison, E. K. 2004. „Contests for the meaning of third wave feminism: feminism and popular consciousness“, in *Third Wave Feminism: A Critical Exploration*, ed. S. Gillis. New York: Palgrave Macmillan.
9. Leinartė, D. „Lyčių lygybės modelis sovietinėje Lietuvoje 1953–1970 m.“ Prieiga per internetą: <<http://sovietcase.eu/en/wp-content/uploads/2012/02/D.Leinarte.-Lyciu-lygybes-modelis.pdf>> [žiūrėta 2013 04 05].
10. „Liemėnėlės sagtimi susegtos mintys: Martos Ivanovos portfolio ir trumpas pokalbis“. Prieiga per internetą: <<http://www.kitafotografija.lt/liemeneles-sagtimi-susegtos-mintys-martos-ivanovos-portfolio-ir-trumpas-pokalbis-2556>> [žiūrėta 2013 03 28].
11. „Mąstymo pratybos – atspara chaosui“. Filosofijos profesorė Jūratė Baranova atsako į Sigito Parulskio klausimus, *Šiaurės Atėnai*, 2003 04 26, Nr. 650. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=650&kas=straipsnis&st_id=1752> [žiūrėta 2011 11 20].
12. Miškinytė, J. „Jurga taifūno akyje“. Interviu su Jurga Ivanauskaite, 2012 11 03. Prieiga per internetą: <http://www.straipsniai.lt/zmones/informacija/Jurga_Ivanauskaite/puslapis/11878>
13. Occhipinti, L. 1996. „Two Steps Back?: Anti-Feminism in Eastern Europe“, *Anthropology Today* 12(6): 13–18.
14. Petruškevičiūtė, R. „Interviu su Laura Sintija Černiauskaite“, 2012 12 12. Prieiga per internetą: <http://www.youtube.com/watch?v=f1XF_XXX-Ss>
15. Sabaliauskaitė, K. „Apie kalėdines dovanas: duoti ir gauti“. Prieiga per internetą: <<http://blog.lrytas.lt/rafinerija/2011/11/apie-kaledines-dovanas-duoti-ir-gauti/>> [žiūrėta 2011 11 29].
16. Šliogeris, A. „A. Šliogeris: mergaitėms – mezgimo vadovėlis, vaikams – Plutarčas“. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/asliogeris-mergaitems-mezgimo-vadovelis-vaikams-plutarchas.d?id=24979179>> [žiūrėta 2012 11 11].
17. Šerpytė, R. „Filosofija – amatas iš pašaukimo, ir tik virš jo – „visi genialumai““. Prieiga per internetą: <<http://www.filosofija.vu.lt/01/rita-serpytyte-filosofija-%E2%80%93-amatas-is-pasaukimo-ir-tik-virso-%E2%80%93-%E2%80%99Evisi-genialumai%E2%80%9C/>> [žiūrėta 2013 04 05].
18. Šopenhaueris, A. 1994. *Gyvenimo išminties aforizmai*. Vilnius: Pradai.
19. *The Routledge Companion to Feminism and Postfeminism*. 2006 (1998). Ed. S. Gamble. New York: Routledge.
20. Weininger, O. 1903. *Geschlecht und Charakter. Eine prinzipielle Untersuchung*, Wien und Leipzig: Wilhelm Braumüller.

NIDA VASILIAUSKAITĖ

Women intellectuals as anti-feminists: schizoid strategies

Summary

When backlash politics and popular consciousness reactions against feminism usually go together with lack of education, in Lithuania it is quite normal to be a self-content anti-feminist and aspiring or already well-established female intellectual at the same time. This kind of present-day vocal anti-feminism, and its paradoxical subject as an impossible schizoid being acting against herself becomes the object of my analysis: why does she speak so, what is her notion on “feminism” behind, is she really so immersed in popular gender stereotypes, despite already destroying them by her very existence? Three exemplary figures from academia with some publicity, yet distinct training in Gender Studies are on the focus, with the attempt to show how they deal with the specter of “feminism” haunting them.

Key words: women, gender studies, sexism, feminism, anti-feminism, post-feminism